

8. međunarodna konferencija o arhivima Srednje i Istočne Europe iz niza "Colloquia Jerzy Skowronek dedicata"

Popowo (Varšava), 31. svibnja – 1. lipnja 2002.

Teme 8. međunarodne konferencije o arhivima Srednje i Istočne Europe iz niza *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata*, a koja je u organizaciji Državnoga arhiva Poljske održana u Popowu blizu Varšave od 31. svibnja do 1. lipnja 2002. godine, bile su *Uloga arhiva u javnoj upravi*, *Suvremeni trendovi u izobrazbi arhivista* i *Humana funkcija arhiva*.

Konferencija je otvorena 31. svibnja pozdravnim govorom generalne direktorice Državnoga arhiva Poljske Darije Nałęcz.

Prije prve plenarne sjednice, Maria Śliwińska predstavila je projekte *Cultivate EU* i *Cultivate CEE* pokrenute u 2000. odnosno 2001. godini. Osim ovih, predstavljani su i projekt digitalizacije *Culture 2000* (za razdoblje 2000-2004. godine) te projekt *eContent*. U prezentaciji su dane i obavijesti o načinima sudjelovanja i rokovima prijave za sudjelovanje u pojedinim projektima.

Domaćini su održali i prvo izlaganje u sklopu plenarnog zasjedanja. *Archive u strukturi javne uprave u Poljskoj* predstavila je Ewa Kotowicz iz Državnoga arhiva. U izlaganju je predstavljen položaj arhiva određen Zakonom o nacionalnom arhivskom fondu i arhivima iz 1983. godine, ali i novijim zakonima koji reguliraju problematiku prava na pristup informacijama, kao što su Zakon o zaštiti osobnih podataka iz 1997, Zakon o zaštiti tajnih podataka iz 1999. i Zakon o pristupu javnim podacima iz 2001. godine. Preduvjet nadzora nad stvarateljima arhivskoga gradiva je njihovo identificiranje. O tome koji će stvaratelji predavati gradivo Državnom arhivu odlučuje njegov generalni direktor, a ravnatelji područnih arhiva identificiraju stvaratelje arhivskoga gradiva iz svoje nadležnosti. Ravnatelji arhiva također daju odobrenja za izlučivanje gradiva. Još je jedna zadaća arhiva vezana uz rad javne uprave, a to je davanje gradiva na korištenje. O pravu uvida u gradivo prije isteka roka od 30 godina odlučuje ravnatelj nadležnoga arhiva, a žalba na njegovu odluku predaje se glavnom direktoru Državnoga arhiva.

Ravnateljica Državnoga arhiva Letonije Daina Klavina održala je izlaganje *Uloga arhiva u spisovodstvu u informacijskom društvu*. Međunarodni standard ISO 15489 u Letoniji je prihvaćen kao temelj na kojem interdisciplinarna radna grupa, u kojoj sudjeluju i arhivisti, treba sastaviti pravilnik o spisovodstvu u državnim službama. U izlaganju je prikazana početna faza ovoga projekta, u kojoj je utvrđena terminologija i sastavljen pojmovnik.

Tatjana Meščerina iz Federalne arhivske službe Rusije održala je izlaganje o ulozi arhiva u državnoj upravi. Ova uloga očituje se kroz pet glavnih aspekata, od

pružanja informacija, preko održavanja nacionalnoga arhivskoga fonda, nadzora nad stvarateljima i pohrane dokumenata (osobito su istaknuti dokumenti likvidiranih državnih poduzeća), do izdavanja dokumenata kojima se dokazuje pravo državljana na mirovine.

Vesna Gotovina iz Arhiva Republike Slovenije u svojoj je prezentaciji pod nazivom *Uloga arhiva Republike Slovenije u javnoj upravi* prikazala noviji razvoj i aktualno stanje u Sloveniji, prije svega kroz prikaz nove *Uredbe o uredskom poslovanju* i njezine primjene. Također je govorila o problemima školovanja djelatnika u pismohranama.

Izlaganje Moshe Mosseka iz Izraelskoga državnoga arhiva *Posizanje za prošlošću – novi horizonti u vrednovanju državnih spisa u Izraelu*, privuklo je pozornost zbog neuobičajenog načina vrednovanja gradiva koje je uveo novi izraelski državni arhivist Tuvia Friling. Osnovano je dvanaest savjetodavnih odbora za vrednovanje arhivskoga gradiva za razne skupine problema, od pitanja vanjskih poslova, sigurnosti i vojske, preko socijalnih službi, do naobrazbe i kulture, religije i pitanja manjina, da spomenemo samo neke od njih. U svakom se odboru nalazi do dvadeset članova regrutiranih među spisovoditeljima, istraživačima i arhivistima. Rezultat njihovog rada trebala bi biti nova politika vrednovanja koja bi uzela u obzir očekivanja istraživača, pravo javnosti na informaciju, a trebala bi i potaknuti čuvanje elektroničkih dokumenata. U diskusiji nakon izlaganja postavljena su i pitanja o nadzoru nad arhivskim gradivom u privatnom vlasništvu. G. Mossek dao je nekoliko primjera sprječavanja iznošenja takvoga gradiva iz Izraela.

O ulozi arhiva u javnoj upravi u Slovačkoj govorio je Milan Mišović iz Odjela za arhive i spisovodstvo Ministarstva unutarnjih poslova Slovačke. U svojem je izlaganju vrlo općenito prikazao glavne zadaće arhiva vezane uz javnu upravu, kao što su nadzor nad stvarateljima, osobito nad održavanjem neaktivnih spisa te njihova uloga u davanju informacija potrebnih upravi. Na kraju je naglasio potrebu za adekvatnim multidisciplinarnim školovanjem arhivista.

Obnašatelj dužnosti ravnatelja Arhiva Republike Srpske Dušan Vrzina u izlaganju *Značenje i uloga arhiva u Republici Srpskoj* govorio je o posljedicama koje je rat ostavio na arhivsku službu u tom dijelu Bosne i Hercegovine, kao i o poslijeratnim nastojanjima da se mrežom arhiva pokrije cijelo područje Republike Srpske, što još uvijek nije postignuto. Osim toga, izložio je opće uvjete dostupnosti arhivskoga gradiva, kao i probleme koji otežavaju pristup, kao što su nedostatak prostora, opreme i stručnoga osoblja.

Genadij Borjak iz Državnoga komiteta za arhive Ukrajine govorio je o elektroničkim arhivskim publikacijama na Internetu i problemima prikazivanja informacijskih resursa. Arhivske izvore informacija na Internetu podijelio je u tri skupine: pretražive baze podataka (po fondovima i po temama), obavijesna pomagala i digitalne

snimke dokumenata. Za svaku od navedenih skupina potom je naveo brojne primjere iz cijele Europe te Kanade, SAD-a, Australije i Japana. Na kraju izlaganja detaljno je prikazao i ukrajinske izvore na Internetu, među kojima je i stručni časopis koji izdaje Državni komitet za arhive.

Tatjana Sedlarevič u svojem je izlaganju prikazala ulogu sustava obavijesnih pomagala državnih arhiva u Republici Bjelorusiji u omogućavanju pristupa arhivskim izvorima informacija. Nakon prikaza razvoja arhivskih vodiča u novije vrijeme, spomenuti su i inventari, kao i katalozi i kartoteke. U posljednjem dijelu izlaganja osobito je naglašena sve veća uloga računalnih obavijesnih pomagala. Za sve ove vrste pomagala navedeni su brojni primjeri iz državnih arhiva Bjelorusije.

U predzadnjem izlaganju prvoga dana, predstavio sam module za nadzor i za opis aplikacije ArhIS, razvijene za primjenu u državnim arhivima u Hrvatskoj.

Olivera Porubović-Vidović iz Arhiva Jugoslavije u svom je izlaganju *Izbor arhivskoga gradiva za digitalizaciju. Mogućnost primjene metode odluke s višestrukim kriterijima* istaknula osam glavnih kriterija koje treba uzeti u obzir pri donošenju odluke o digitalizaciji: dosadašnje korištenje, vrijednost gradiva, stupanj središnjosti, postojanje obavijesnih pomagala, postojanje mikrofilmskih snimaka, stanje gradiva, veličina fonda ili zbirke i mjesto fonda ili zbirke u razredbenom nacrtu. Uz korištenje ovih kriterija dobiveni su najpoželjniji kandidati za eventualnu digitalizaciju.

Drugi dan rada konferencije bio je posvećen suvremenim trendovima u izobrazbi arhivista. Prvo izlaganje, pod naslovom *Arhivističko osposobljavanje u Velikoj Britaniji – novi smjerovi?* održala je Helen Forde iz Škole za knjižničarske, arhivističke i informatičke studije University Collegea u Londonu. Nakon uvodnog povijesnog pregleda izobrazbe arhivista u Velikoj Britaniji, istaknula je promjene u sustavu školovanja: osposobljavanje za organizaciju rada, sve uže specijalizacije i sve veći izbor predmeta. Zbog sve veće otvorenosti i dostupnosti arhiva, djelatnici također moraju vladati vještinom komunikacije. Da bi se odgovorilo na nove zahtjeve, modificirani su stari i uvedeni novi oblici osposobljavanja, npr. dopisni tečajevi, modularni tečajevi, tečajevi na radnom mjestu i kontinuirano stručno usavršavanje.

Rainer Polley iz Archivschule Marburg održao je izlaganje pod naslovom *Sadržaj i forma akademskih tečajeva arhivistike na Institutu za arhivsku znanost Visoke stručne škole za arhivistiku u Marburgu*. U uvodnom dijelu izlaganja ukratko je prikazao povijest škole osnovane 1949. godine. Prvi prikazani oblik školovanja su tečajevi prije zapošljavanja, koji se sastoje od jednogodišnje prakse nakon završenoga studija povijesti ili prava. Diploma za ovaj tečaj stječe se izradom inventara. Drugi oblik je postdiplomski studij u trajanju od dvije godine. U novije vrijeme ukinuta su predavanja iz povijesti, a znatno je smanjen i broj sati pomoćnih povijesnih

znanosti. Osim rada koji rješava određeni problem iz prakse, za magisterij je potrebno položiti i četiri pismena ispita, među kojima su i ispit iz arhivskoga zakonodavstva i diplomatska analiza. U diskusiji je istaknut problem maloga broja stalnih predavača s praktičnim iskustvom, koji se kompenzira brojnim predavanjima arhivista "iz prakse" (oko 20% predavanja).

Krzystof Skupieński sa Sveučilišta Marie Curie-Sklodowske u Lublinu prikazao je sadašnje stanje arhivističke izobrazbe u Poljskoj. Arhivistiku je moguće slušati na šest sveučilišta u sklopu petogodišnjega studija povijesti. Jedan od problema ovih studija su neujednačeni programi. Od sveučilišta do sveučilišta ima između 5 i 17 arhivističkih predmeta s ukupnim brojem sati između 470 i 660.

Vera Larina iz Sveruskog istraživačkog instituta za arhivistiku i spisovodstvo govorila je o stručnoj izobrazbi arhivista u Rusiji danas. U svom je izlaganju istaknula sve veću važnost tematskih kratkih tečajeva koji se organiziraju u područnim arhivima širom Rusije.

Natalija Makovska s Kijevskoga državnog sveučilišta kulture i umjetnosti održala je izlaganje pod naslovom *Modeli i imidž arhivističke stručne izobrazbe u Ukrajini*. Nakon raspada Sovjetskoga Saveza, u kojem je glavni centar arhivističke naobrazbe bila Moskva, Ukrajina je morala formirati svoj sustav naobrazbe. Na većem broju ukrajinskih sveučilišta pojavili su se arhivistički predmeti, ali u sklopu raznih studija i s različitim programima, što je u izlaganju ocijenjeno kao neefikasno. Raznovrsnost programa također utječe i na imidž studija arhivistike, čineći ga neprepoznatljivim i neprivačnim. Autorica rješenje ovog problema vidi u kodifikaciji programa studija arhivistike.

Stanojka Todorovska iz Makedonije održala je izlaganje pod naslovom *Stručna naobrazba arhivista (Iskustva s područja zaštite arhivskoga gradiva u Državnom arhivu Republike Makedonije)*. Odjel za arhivistiku osnovan je na Sveučilištu u Skopju 2000/2001. godine. Godišnje studij arhivistike upiše 30-ak studenata, koji po završetku studija imaju titulu povjesničara-arhivista. Djelatnici arhiva po zapošljavanju dodatnu naobrazbu dobivaju kroz praktične boravke na raznim odjelima arhiva, a dodatnu mogućnost naobrazbe daju im i tečajevi i seminari u organizaciji MAV-a. Posebni seminari održavaju se za djelatnike u pismohranama.

Popodnevni dio plenarnoga zasjedanja drugoga dana konferencije bio je posvećen humanim funkcijama arhiva. O problemu katastrofa i humanim funkcijama arhiva u današnjem svijetu govorila je Irina Matjaš iz Ukrajine. U svom se izlaganju osobito osvrnula na probleme spašavanja i čuvanja gradiva s područja pogođenog nuklearnom katastrofom u Černobilu.

Ravnatelj Arhiva Federacije Bosne i Hercegovine Matko Kovačević ukazao je na probleme s kojima se arhivska služba u BiH morala suočiti kako za vrijeme rata,

tako i u poslijeratnom razdoblju, od izravnog uništenja i oštećenja gradiva u arhivima i pismohranama, preko oštećenja tehnike u ionako slabo opremljenim arhivskim ustanovama, do osipanja stručnog kadra, nemogućnosti školovanja arhivista i neodgovornog odnosa prema arhivskom gradivu.

Ravnateljica Državnog arhiva za personalne dokumente u Letoniji, Dace Ozoliņa u svojem je izlaganju *Dostupnost osobnih dosjea u skladu sa zaštitom ljudskih prava* izložila iskustva iz dosadašnjeg rada ove ustanove, osnovane da bi se sačuvali personalni dosjei zaposlenih u državnim poduzećima koja su prošla kroz postupke pretvorbe i likvidacije.

Dostupnost arhivskoga gradiva za pravne i socijalne potrebe državljana u kontekstu javnih funkcija arhiva naslov je izlaganja Jolante Niezborale iz Poljske. U svom je izlaganju uglavnom govorila o zahtjevima državljana vezanim uz posljedice Drugoga svjetskoga rata. Prva skupina ovakvih zahtjeva dolazi od veterana i bivših logoraša, zatim od onih kojima je nakon rata konfiscirana imovina na bivšem poljskom području, nakon rata uključenom u Sovjetski Savez, te od državljana koji su boravili na prisilnom radu u Njemačkoj.

Ravnatelj Državnog arhiva Republike Bjelorusije Vjačeslav Selemenov govorio je o retrospektivnim informacijama koje taj arhiv pruža državljanima. U svom je izlaganju dao općeniti pregled vrsta i broja zahtjeva koje arhiv dobiva od korisnika i načine na koje gradivo čini dostupnim.

Iduća, 9. međunarodna konferencija iz niza *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata* održat će se od 22. do 24. svibnja 2003. godine, na teme *Norme za upravljanje spisima i arhivima i pristup informacijama* i *Međunarodna suradnja u Europi na polju zaštite kulturne baštine*. Potonja tema posvećena je projektima kao što su *eEurope*, *Culture 2000* i *eContent*.

Tomislav Čepulić